

Conclusions. Based on the above, it can be stated that the use of generally accepted methods is an important element in the system of managing the quality of bank lending to industrial enterprises. Simultaneously, in the context of rapid changes in today's global business environment, it is important to implement progressive methods of managing the quality of bank lending to industrial enterprises, such as the use of artificial intelligence and data analytics. Thus, effective management of industrial lending by banks should be based on a combination of traditional and progressive approaches.

LITERATURE

1. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond. 2016. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>
2. Kulik Rebecca M. Sustainable development. *Encyclopedia Britannica*. 2024. URL: <https://www.britannica.com/topic/sustainable-development>
3. Financing the sustainable development goals. The contributions of the multilateral development banks. 2020. URL: <https://www.un.org/ohrlls/sites/www.un.org.ohrlls/files/mdb.pdf>
4. Демчишак Н. Б. Формування цифрової економіки та фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні: сучасна парадигма і секторальні пріоритети: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 526 с.
5. The level of digital transformation affecting the competitiveness of banks / О. Kolodiziev, М. Krupka, N. Shulga, М. Kulchytskyy, О. Lozynska. *Banks and Bank Systems*. 2021. № 16(1). P. 81–91. DOI: 10.21511/bbs.16(1).2021.08.

Волкова Н. І.

канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Бартош А. А.

здобувач вищої освіти
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІГАЦІЯМИ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК В УКРАЇНІ

Вступ. Операції на відкритому ринку відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності фінансової системи та економічного зростання. Розуміння механізмів та сучасного стану операцій на відкритому ринку є необхідним для учасників фінансового ринку, інвесторів та фахівців з грошово-кредитної політики. Ефективне застосування цього інструменту дає змогу центральним банкам досягати цілей цінової стабільності, сприяти економічному зростанню та забезпечувати фінансову стабільність.

Мета роботи – дослідити механізми та сучасний стан операцій на відкритому ринку, зокрема операцій з облігаціями внутрішніх державних позик в Україні, а також їх вплив на фінансову систему та економічне зростання України.

Основна частина. Операціями центрального банку на відкритому ринку прийнято вважати вільну купівлю-продаж ним боргових цінних паперів, що знаходяться в обігу та належать комерційним банкам чи іншим фінансовим установам. Відповідно до законодавства України, відкритий ринок – ринок, на якому здійснюються операції з купівлі-продажу цінних паперів між особами, що не є первинними кредиторами та позичальниками, і коли кошти внаслідок продажу цінних паперів на такому ринку надходять на користь держателя цінних паперів, а не їх емітента. Використовується центральними банками для купівлі-продажу, як правило, короткострокових державних цінних паперів з метою регулювання грошової маси. Внаслідок купівлі збільшується вкладення коштів в економіку, внаслідок продажу – зменшується [1].

Сутність операцій на відкритому ринку полягає в тому, що центральний банк, купуючи або продаючи цінні папери, впливає на обсяг резервів комерційних банків. Це призводить до зміни процентних ставок, кредитування та, як наслідок, до загального рівня економічної активності [2].

Об'єктом операцій на відкритому ринку виступають зазвичай цінні папери, що мають високу ліквідність, користуються повсюдним попитом за незначних коливань ринкової вартості. Традиційно центральні банки проводять політику відкритого ринку в основному з державними цінними паперами на вторинному ринку.

Національний банк України залежно від потреби оперативної підтримки ліквідності банків або нейтралізації надлишкової грошової маси в обігу може здійснювати операції на відкритому ринку з купівлі-продажу державних цінних паперів як шляхом безпосередньої домовленості з банками, так і шляхом проведення тендера заявок банків на участь в операціях РЕПО [3].

Операція РЕПО (REPO – repurchase agreement) – це фінансова операція, що складається з двох частин. У першій частині одна сторона продає цінні папери іншій стороні. Водночас перша сторона бере на себе зобов'язання викупити зазначені цінні папери у визначений термін або на вимогу іншої сторони [3].

Центральний банк купує цінні папери на відкритому ринку, коли ставить за мету збільшити грошову масу, знизити вартість грошей, тобто знизити рівень ринкової процентної ставки і в такий спосіб активізувати підприємницьку діяльність, пожвавити кон'юнктуру ринку.

Проаналізуємо стан операцій з ОВДП на вторинному ринку [4].

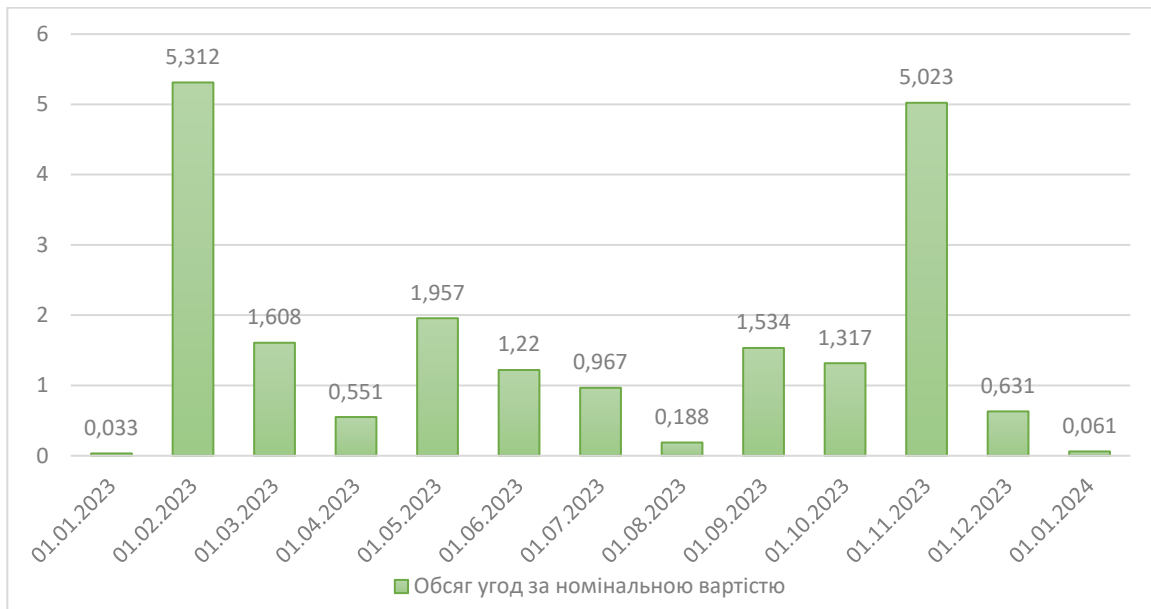


Рисунок 1 – Облігації внутрішніх державних позик за 2023–2024 р.

На основі графіка (рис. 1) можна констатувати, що обсяг угод ОВДП протягом 2023–2024 років істотно змінювався. Спостерігаються періоди збільшення активності, наприклад, у лютому 2024 року, та періоди спаду, наприклад, у грудні 2023 року. Найбільш активними були лютий та листопад 2023 року. Це може бути пов'язано з очікуваннями зростання процентних ставок та бажанням інвесторів зафіксувати прибуток. Спостерігається сезонність у обсягах угод ОВДП. Загалом ринок ОВДП в Україні є активним і динамічним.

Облігації внутрішніх державних позик України – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій [5].

ОВДП вважаються найнадійнішими цінними паперами в Україні, оскільки їх погашення у повному обсязі – 100 % суми – гарантується державою [6].

Тож пропонуємо розглянути в таблиці 1 сумарні відомості щодо всіх ОВДП, які знаходяться в обігу, розподілені за категоріями – за власниками і за валютою, в якій облігації номіновані, – проаналізувати їх.

Таблиця 1 – Обсяги ОВДП, які знаходяться в обігу на 28.02.2024 (млн грн) [7]

Дата	Власність	Усього	у т. ч. номіновані в		
			гривнях	доларах США	євро
28.02.2024	НБУ	682 489,89	682 489,89	0,00	0,00
	банків	664 285,59	583 596,81	49 058,11	31 630,68
	юридичних осіб	152 072,11	116 821,32	32 514,34	2 736,44
	фізичних осіб	60 655,41	28 763,40	29 862,14	2 029,87
	нерезидентів	43 481,48	42 383,51	1 093,80	4,17
	Разом	1 605 099,34	1 456 169,78	112 528,40	36 401,10

Як видно, станом на 28.02.2024 загальний обсяг ОВДП в обігу становив 1 605 099,34 млн грн. Держава активно використовує ОВДП як інструмент рефінансування боргу. Більшість ОВДП знаходяться у власності НБУ та банків. Переважна частка ОВДП номінована в гривнях.

Для вдосконалення операцій з облігаціями внутрішніх державних позик в Україні можна запропонувати такі заходи, а саме: збільшення різноманіття видів та строків ОВДП для задоволення різних потреб інвесторів та зниження ризиків; створення сприятливих умов для торгівлі ОВДП на вторинному ринку для забезпечення легкості обміну та підвищення ліквідності; введення привабливих умов для інвесторів, які готові утримувати ОВДП на тривалий термін, наприклад, за допомогою спеціальних програм або бонусів; повернення більшої кількості інституційних та роздрібних інвесторів, включно з фізичними особами, до участі в ринку ОВДП шляхом розширення рекламно-інформаційних кампаній та підвищення прозорості ринку. Вважаємо, публікація детальної інформації про операції з ОВДП Національним банком України, включно з обсягами операцій, процентними ставками та строками погашення, посилить довіру інвесторів, а спрощення процедур купівлі-продажу, зниження комісійних витрат та впровадження електронних платформ сприятиме розвитку цього ринку.

На наш погляд, вищезазначені заходи підвищать ефективність операцій з ОВДП, залучать більший обсяг інвестицій, знизять вартість запозичень для держави та загалом розвинуть внутрішній ринок державних цінних паперів.

Висновки. В Україні, як і в більшості країн, центральні банки активно використовують різні види операцій на відкритому ринку, зокрема регулярні операції рефінансування, операції коригування ліквідності та структурні операції. Найбільш поширеними є операції РЕПО (зворотного викупу цінних паперів), які забезпечують гнучке короткострокове регулювання ліквідності. Аналіз сучасного стану операцій на відкритому ринку в Україні показав, що обсяг угод з облігаціями внутрішніх державних позик істотно змінювався протягом 2023–2024 років, демонструючи періоди активності та спаду. Станом на 28.02.2024 загальний обсяг ОВДП в обігу становив 1 605 099,34 млн грн, переважна частина яких номінована в гривнях і належить НБУ та банкам. Практичне впровадження запропонованих заходів задля підвищення ефективності операцій з ОВДП стане предметом нашого подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національний банк України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. Редакція від 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Лановий В. В. Операції центрального банку на відкритому ринку: сутність, принципи та цілі. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: зб. наук. пр. 37-ме вид. Київ, 2013. Ст. 116–126.

3. Про затвердження Положення про порядок здійснення Національним банком України з банками операцій репо. *Офіційний вебпортал парламенту України*. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-01> (дата звернення: 25.02.2024).

4. Ринок капіталів. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/ovdr> (дата звернення: 28.02.2024).

5. Міністерство Фінансів України. *Міністерство Фінансів України*. 2024. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdr> (дата звернення: 27.03.2024).

6. Обсяги ОВДП, які знаходяться в обігу. *Мінфін*. 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/volumes/> (дата звернення: 28.02.2024).

Бистряков В. Р.

магістр ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

РОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Вступ. Російсько-українська війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала трагічною подією, яка мала значний вплив на життя мільйонів людей. Окрім руйнації інфраструктури та людських втрат, війна також призвела до значних економічних потрясінь. У таких умовах криптовалюта з'явилася як несподіваний фактор, що відіграє певну роль у конфлікті.

Криптовалюта в Україні має правову форму, оскільки 17 лютого 2022 року Верховна Рада України прийняла закон № 2074-IX «Про віртуальні активи», у якому йшлося про легалізування володіння та операції з криптовалютою в країні [1]. Треба зазначити, що закон досі не набрав чинності, проте нарешті з'явився шанс це питання вирішити. Національний банк України планує впровадити правила регулювання криптовалютних активів відповідно до норм Європейського Союзу. Це передбачає надання ліцензій криптобіржам, встановлення вимог до зберігання криптоактивів та захисту прав інвесторів.

Метою роботи є виявлення та аналіз ролі криптовалюти в російсько-українській війні, визначення основних напрямів використання криптовалюти обома сторонами конфлікту; аналіз впливу криптовалюти на економіку України та Росії та оцінити потенційні ризики та можливості, пов'язані з використанням криптовалюти у воєнний час.

Україна посідає одне з лідерських місць у світі за рівнем використання та впровадження криптовалют. Із 2022 року через війну криптовалюта стала ще більш важливим інструментом для українців – для надсилання та отримання коштів за кордон і для здійснення пожертв. Можна виділити основні напрями використання криптовалюти Україною (рис 1).